

Adriaan van den Bylandt, heer van Heerlijkheid Well

Kasteelheer en zijn buurt"

Foto: Olga van den Broek.

WELL
In de rubriek "Weten en Zien" verzorgt historica Olga van den Broek historicsje schetsen over het nog zichtbare verleden in onze regio. Deze keer staat Adriaan van den Bylandt, heer van Heerlijkheid Well centraal.

Trots staat de kasteelheer voor zijn vernieuwde wijk in Nieuw Bergen.

Vertegenwoordigt hij de kasteelheren met klinkende namen als Van Straelen, Van Arendael, Van Vlodrop (Von Flodorff), Van Baerle, Van Mierlaer en Baron de Liedel? Of staat hij er speciaal voor de uit het straatplan verdwenen Adriaan van den Bylandt, de meest markante kasteelheer van Well?

De Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) brak uit omdat edelen en burgers in opstand kwamen tegen belastingvernieuwing en godsdienstvervolging door koning Filips II. Een groep edelen bood in 1566 de landvoogdes van de Nederlanden, Margaretha van Parma, een Smeekschrift aan om de belastingregels te versoepelen en de vervolgingen te stoppen. Zij werden bedelaars, Geuzen, genoemd. Een van de ondertekenaars van dit Smeekschrift was Adriaan van den Bylandt, heer van Well vanaf 1521 en bewoner van het kasteel tot 1575. Koning Filips II beantwoordde de smeekbede met het sturen van de hardvochtige Alva. Hierdoor brak de Opstand uit. Woede werd uitgeleefd op heilige beelden in kerken en kloosters. In Well,

Bergen en Ayen zorgde Van den Bylandt ervoor dat geen enkel beeld in kerken en klooster gespaard bleef. Hij was een fanatiek aanhanger van het Lutheraans protestantisme en bewonderaar van Willem van Oranje.

De bewoners van de heerlijkheid Well hoefden niet direct protestant te worden, maar de kasteelheer maakte het de pastoors en kloosterlingen in Well, Ayen en Bergen onmogelijk om katholieke diensten te houden. Hij verbood bijvoorbeeld dat de mis in het Latijn werd gesproken. Een jonge parochiaan viel flauw als het Gloria in Excelsis Deo in het Duits gezongen werd, waarop de echtgenote en dochter van Van den Bylandt de vrouw met stokslagen inpeperden dat de tekst van het lied in het Duits

precies hetzelfde betekende als in het Latijn en dat zij zich niet zo moest aanstellen. Van den Bylandt stelde een protestantse arts en protestantse schoolmeester aan. Ook gaf hij een oud pastoor uit Well, die uit zijn ambt was gezet vanwege een verhouding met een vrouw, zijn functie terug. Hij stuurde deze pastoor eerst naar Luther om zich in de juiste leer te bekwamen.

In die tijd was er in Well een boekwinkel die nota bene 100 exemplaren van het verboden boek over misstanden in de katholieke kerk, De Beijenkorf der H. Roomsche Kerke, in bezit had.

Natuurlijk kon Van den Bylandt dit alles niet ongestraft doen en toen hij ook nog eens kerkgeld omzette in de bouw van een molen en een schandpaal, dreigde hij de Inquisitie op zijn dak te krijgen. Hij vluchtte voor korte tijd naar kasteel Makken in Vierlingsbeek. De verboden boeken zijn openbaar verbrand. De schoolmeester ontslagen en de pastoor afgezet. Formeel droeg Van den Bylandt het kasteel over aan zijn schoonzoon Balthasar van Vlodorp, maar hij keerde snel naar Well terug en zwaaide er nog jaren de scepter.

Niet alleen Van den Bylandt was protestant, maar ook de bisschop van Keulen en de hertog Kleef, waar Afferden en Gennep onder vielen, waren Lutheranen. Van den Bylandt was bevriend met de hertog van Kleef en werd door hem in 1560 benoemd tot drost van Gennep en ging in 't Gennepershuis wonen. Ook hier voerde hij de protestantse dienst in. Met als gevolg dat in de kerk

van Gennep eerst een deel van de katholieke mis gehouden werd, dan een protestantse preek waarbij de katholieken de kerk uit gingen. Vervolgens kwamen de katholieken weer de kerk in om de mis af te maken en de communie te ontvangen.

In 't Gennepershuis was Van den Bylandt heel gastvrij voor zijn geuzenvrienden. Hij zorgde voor een vrije doorgang op de Maas en regelde allerlei goederen. Ook ronselde hij soldaten voor het leger van Oranje. Door deze acties dreigde Alva persoonlijk Gennep aan te vallen, maar de hertog van Kleef voorkwam dit door Van den Bylandt (1573) te ontslaan. Terug in Well steunde hij in 1574 de broer van Willem van Oranje, Lodewijk van Nassau, die met zijn troepen op weg was naar Mook door hen onderdak en een vrije doorgang te geven. Dit heeft Lodewijk niet geholpen, want hij, broer Hendrik en vrijwel het hele Oranje leger stierven in de slag op de Mookerheide.

Van den Bylandt stierf in 1575.

Na 1579 legde Maarten Schenk van Nijdeggen, heer van Bleijenbeek en in dienst van het Spaanse leger, beslag op kasteel Well. Vervolgens kwam het weer in handen van de troepen van Oranje. Om uiteindelijk in 1586 door de Spanjaarden belegerd en vernield te worden zodat het nooit meer als militair bolwerk dienst zou kunnen doen.

Veel later is het kasteel weer opgebouwd tot herenverblijf en is het in die stijl nog steeds te bewonderen.

Literatuur:

Publications de la Société historique et archéologique du Limbourg ; jrg. 52 1917: J. S. van Veen, Adriaan van den Bylandt, Heer van Bergen en Well.

Th.W.J. Driessen, Well en wee van een kasteeldorp in Noord-Limburg, bewerkt door H.P.H. Camps (Venlo 1980)

Kasteel Well.

Foto: Olga van den Broek